



BIOTSKA RAZNOVRSTNOST, RABA ZEMLJIŠČ IN GOZDARSTVO

Evropska unija ima pomembno mednarodno vlogo pri iskanju rešitev za težave, kot so izgubljanje biotske raznovrstnosti, krčenje gozdov in podnebne spremembe. Konferenca OZN o okolju in razvoju iz leta 1992 je bila zaradi sprejetja Konvencije o biološki raznovrstnosti pomemben korak naprej k ohranitvi biotske raznovrstnosti in varstvu narave. Leta 2011 se je EU zavezala, da bo do leta 2020 na svojem območju ustavila izgubljanje biotske raznovrstnosti in slabšanje ekosistemskih storitev. Pariški sporazum o podnebnih spremembah iz leta 2015 opozarja, da je pomembno zagotoviti celovitost vseh ekosistemov in varstvo biotske raznovrstnosti. Komisija je v okviru evropskega zelenega dogovora predlagala novo strategijo za biotsko raznovrstnost, katere cilj je evropsko biotsko raznovrstnost do leta 2030 usmeriti na pot okrevanja v korist ljudi, podnebja in planeta.

PRAVNA PODLAGA

Členi 3, 11 in 191 do 193 Pogodbe o delovanju Evropske unije (PDEU).

SPLOŠNO OZADJE

Konferenca OZN o okolju in razvoju, ki je potekala leta 1992 v Riu de Janeiru, je privedla do sprejetja Okvirne konvencije OZN o podnebnih spremembah, Konvencije o biološki raznovrstnosti, deklaracije iz Ria, izjave o gozdnih načelih ter programa Agenda 21. Konvencijo o biološki raznovrstnosti dopolnjujeta dva pomembna protokola: Kartagenski protokol o biološki varnosti, ki je bil sprejet leta 2000 in začel veljati leta 2003, za zaščito biotske raznovrstnosti pred morebitnimi tveganji, ki jih predstavljajo živi organizmi, spremenjeni z uporabo moderne tehnologije; in Nagojski protokol o dostopu in delitvi koristi, ki je bil sprejet leta 2010 in začel veljati leta 2014, njegov cilj pa je zagotoviti večjo pravno varnost in preglednost za ponudnike in uporabnike genskih virov. A kot je razvidno iz tretjega poročila Konvencije o biološki raznovrstnosti cilj biotske raznovrstnosti za leto 2010 ni bil dosežen. Pogodbenice konvencije o biološki raznovrstnosti so na zasedanju v Nagoji (prefektura Aiči, Japonska) sprejele tudi revidiran strateški načrt, ki vključuje nove cilje o biotski raznovrstnosti iz Aičija: 20 ambicioznih ciljev, porazdeljenih v pet strateških ciljev za zaščito biotske raznovrstnosti do leta 2020, kar je del strateškega načrta na področju biotske raznovrstnosti v obdobju 2011–2020.

Evropska unija je tudi podpisnica naslednjih konvencij: Ramsarske konvencije o zaščiti mokrišč (februar 1971), konvencije o mednarodni trgovini z ogroženimi prostoživečimi



živalskimi in rastlinskimi vrstami (marec 1973), Bonske konvencije o varstvu selitvenih vrst prostoživečih živali (junij 1979), Bernske konvencije o varstvu prostoživečega evropskega rastlinstva in živalstva ter njihovih naravnih življenjskih prostorov (1982), konvencije iz Ria de Janeira (junij 1992), pa tudi regionalnih konvencij: Helsinške konvencije o varstvu morskega okolja območja Baltika (1974), Barcelonske konvencije o Sredozemskem morju (1976), in konvencije o varstvu Alp (1991). Evropsko unijo zavezuje tudi Aarhuška konvencija, ki določa dostop javnosti do informacij o okolju, njeno udeležbo pri odločanju in dostop do pravnega varstva v okoljskih zadevah.

Mednarodna skupnost si na podlagi okvirne konvencije OZN o spremembi podnebja prizadeva zmanjšati emisije toplogrednih plinov. Razvite države morajo v skladu s Kjotskim protokolom k tej okvirni konvenciji zmanjšati emisije toplogrednih plinov do leta 2020. Pogodbenice okvirne konvencije o spremembi podnebja so decembra 2015 sprejele Pariški sporazum, tj. pravno zavezujoč podnebni sporazum, ki velja za vse države, njegov cilj pa je omejiti globalno segrevanje ozračja za precej manj kot 2 stopinji Celzija in po možnosti za manj kot 1,5 stopinje Celzija. Pobuda REDD+ v okviru te konvencije zagotavlja instrumente za boj proti krčenju in propadanju gozdov na tropskih območjih. Pariški sporazum opozarja, da je pomembno zagotoviti celovitost vseh ekosistemov in varstvo biotske raznovrstnosti. Poleg tega je v sporazumu poudarjena nadvse pomembna vloga sektorja rabe zemljišč pri doseganju dolgoročnih ciljev blažitve podnebnih sprememb.

CILJI IN DOSEŽKI

A. Akcijski načrti za biotsko raznovrstnost

Maja 2006 je Komisija sprejela sporočilo in akcijski načrt z naslovom Zaustavitev izgube biotske raznovrstnosti do leta 2010 in pozneje – Ohranjanje storitev ekosistemov za blaginjo ljudi. Ker ni bilo verjetno, da bo EU dosegla cilje za leto 2010 o ustavitvi upadanja biotske raznovrstnosti, je Komisija je junija 2011 sprejela novo strategijo za zaustavitev izgubljanja biotske raznovrstnosti in slabšanja ekosistemskih storitev v EU do leta 2020 in za njihovo obnovitev, ob povečanju prispevka EU k preprečevanju izgubljanja biotske raznovrstnosti na svetovni ravni. Svet je decembra 2011 potrdil strategijo EU za biotsko raznovrstnost do leta 2020 in njenih šest ciljev: celovito izvajanje naravovarstvene zakonodaje EU za zaščito biotske raznovrstnosti, boljša zaščita ekosistemov in večja uporaba zelene infrastrukture, bolj trajnostno kmetijstvo in gozdarstvo; boljše upravljanje ribjih staležev, strožji nadzor invazivnih tujerodnih vrst in večji prispevek EU k zaustavitvi svetovne izgube biotske raznovrstnosti.

B. Ohranjanje naravnih habitatov ter prostoživečih živalskih in rastlinskih vrst

Direktiva o habitatih (Direktiva Sveta 92/43/EGS o ohranjanju naravnih habitatov ter prostoživečih živalskih in rastlinskih vrst, spremenjena z Direktivo 97/62/ES) je vzpostavila evropsko omrežje Natura 2000. Vključuje „območja v interesu Skupnosti/ posebna ohranitvena območja“, ki jih določijo države članice, ter „posebna območja varstva“, razvrščena v skladu z Direktivo 79/409/EGS o ohranjanju prostoživečih ptic. S skupno površino več kot 850 000 km² je največje usklajeno omrežje zaščitenih območij na svetu. Cilj direktive o habitatih je predvsem spodbujati ohranjanje biotske raznovrstnosti, hkrati pa upoštevati gospodarske, socialne, kulturne in regionalne



zahteve. Spremenjena direktiva o pticah (2009/147/EC) vključuje varstvo, upravljanje in nadzor (prostoživečih) ptic, pa tudi pravila za trajnostni lov.

C. Invazivne tujerodne vrste

Eden od šestih ciljev strategije EU za biotsko raznovrstnost do leta 2020 je strožji nadzor invazivnih tujerodnih vrst. Te vsako leto v EU povzročijo škodo v višini več milijard EUR, pa ne le ekosistemom, temveč tudi kmetijskim rastlinam in rejnim živalim. Invazivne tujerodne vrste so namreč moteče za lokalno ekologijo in vplivajo na zdravje ljudi. Glavni element Uredbe (EU) št. 1143/2014 o preprečevanju in obvladovanju vnosa in širjenja invazivnih tujerodnih vrst je seznam invazivnih tujerodnih vrst, ki zadevajo Unijo. Z uredbo se skuša – s preprečevanjem, zgodnjim opozarjanjem in hitrim ukrepanjem – zaščititi biotsko raznovrstnost domorodnih vrst ter čim bolj zmanjšati in omiliti vliv invazivnih tujerodnih vrst na zdravje ljudi in gospodarstvo. Kar pomeni, da bodo morale države članice vzpostaviti sisteme nadzora in akcijske načrte.

D. Dostop in skupne koristi

Komisija je po sprejetju Nagojskega protokola o dostopu in skupnih koristih oktobra 2012 podala predlog, da bi se določile zavezujoče zahteve za dostop do genskih virov v državi izvora in zagotovila poštena in pravična porazdelitev koristi, ki izhajajo iz njihove uporabe. Po dogovoru med Parlamentom in Svetom je bila sprejeta Uredba (EU) št. 511/2014. Na podlagi sprejete uredbe se lahko genski viri in z njimi povezano tradicionalno znanje prenašajo in uporabljajo v skladu s pogoji, dogovorjenimi med uporabniki (podjetja, zasebni zbiratelji in ustanove) in organi države izvora.

E. Izkoriščanje prostoživečih živalskih in rastlinskih vrst ter trgovina z njimi

Konvencija o mednarodni trgovini z ogroženimi prostoživečimi živalskimi in rastlinskimi vrstami (CITES) ureja mednarodno trgovino, zlasti (ponovni) izvoz in uvoz živih in mrtvih živali in rastlin ter njihovih delov in izdelkov iz njih, na podlagi sistema dovoljenj in potrdil. Osnovna Uredba (ES) št. 338/97 o varstvu prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst z zakonsko ureditvijo trgovine z njimi uveljavlja cilje, načela in določbe konvencije CITES v pravu EU. Če je treba spremeniti seznam vrst iz prilog k Uredbi Sveta (ES) št. 338/97, na primer zaradi izvajanja sklepov konference pogodbenic CITES v zvezi s seznamom, se to stori z izvedbeno uredbo Komisije, kot je denimo Izvedbena uredba (ES) št. 2017/1915, ki prepoveduje vnos osebkov nekaterih prostoživečih živalskih in rastlinskih vrst v EU.

F. Biotska raznovrstnost, povezana z dobrobitjo živali

Komisija je sprejela akcijski načrt za zaščito in dobro počutje živali za obdobje 2006–2010 ([COM\(2006\)0013](#)), ki podpira načelo treh R-jev (Replacement, Reduction, Refinement), tj. nadomestitev, zmanjšanje in izboljšanje uporabe živali za raziskave. Direktiva 2010/63/EU o zaščiti živali, ki se uporabljajo v znanstvene namene (ki razveljavlja Direktivo 86/609/EGS), temelji na tem načelu in je začela veljati 1. januarja 2013. Poleg tega je cilj Uredbe (ES) št. 1007/2009 zagotoviti, da proizvodi iz tujlnjev niso več na voljo na trgu EU.



G. Morska biotska raznovrstnost

Morska biotska raznovrstnost spada v področje uporabe akcijskih načrtov biotske raznovrstnosti za naravne vire in ribištvo. V okviru pregleda strategije EU za biotsko raznovrstnost se poudarja pomen „dobrega ekološkega stanja“ morij in obalnih območij za spodbujanje biotske raznovrstnosti. Poleg tega je julija 2008 začela veljati okvirna direktiva o morski strategiji (Direktiva 2008/56/ES). Njen namen je bil do leta 2020 zagotoviti dobro stanje morskih voda EU in zaščititi osnovo virov, od katere so odvisne gospodarske in socialne dejavnosti, povezane z morjem.

H. Gozdovi

Gozdovi pokrivajo skoraj 30 % površine omrežja Natura 2000. EU ima skoraj 182 milijonov hektarov gozdov, ki pokrivajo 43 % njene površine, zato je več ukrepov EU namenjenih varstvu gozdov. Uredba o lesu (Uredba (EU) št. 995/2010) določa obveznosti gospodarskih subjektov, ki dajejo les in lesne proizvode na trg EU. Z uredbo se preprečuje trgovina z nezakonito pridobljenim lesom in lesnimi proizvodi, določajo glavne obveznosti ter se prvič prepoveduje dajanje nezakonito pridobljenega lesa in lesnih proizvodov na trg EU. Sporočilo Komisije z naslovom Nova gozdarska strategija EU: za gozdove in gozdarski sektor (COM(2013)0659) je bilo sprejeto septembra 2013. Sledili so sklepi, ki jih je 19. maja 2014 sprejel Svet in v njih poudaril pomen gozdarskega sektorja za EU in ključno vlogo gozdov pri omogočanju strukturne preobrazbe družbe v smeri gospodarstva, ki temelji na rabi biomase. V [vmesnem poročilu](#) o izvajanju strategije EU za gozdove je bilo ugotovljeno, da je bil dosežen znaten napredek pri doseganju ciljev za leto 2020.

I. Raba zemljišč, sprememba rabe zemljišč in gozdarstvo

Sektor rabe zemljišč, spremembe rabe zemljišč in gozdarstva zajema rabo tal, dreves, rastlin biomase in lesa. Zanj je zlasti značilno, da povzroča emisije toplogrednih plinov, a je tudi sposoben absorbirati CO₂ iz ozračja. Države članice so se s Kjotskim protokolom zavezale, da bodo do leta 2020 zagotovile, da se bo količina emisij, ki nastaja pri rabi zemljišč, nadomestila z absorpcijo enake količine CO₂, kar je mogoče storiti z dodatnimi ukrepi v tem sektorju. Evropska unija zdaj skuša to tako imenovano načelo o nepreseganju emisij vključiti v pravo EU za obdobje 2021–2030 in tako prizadevanja EU za zmanjšanje emisij prvič vključujejo tudi rabo zemljišč, spremembo rabe zemljišč in gozdarstvo. Z Uredbo (EU) 2018/841 o vključitvi emisij toplogrednih plinov in odvzemov zaradi rabe zemljišč, spremembe rabe zemljišč in gozdarstva v okvir podnebne in energetske politike do leta 2030, ki je začela veljati 9. julija 2018, se uveljavlja dogovor, ki so ga voditelji EU dosegli oktobra 2014, da bi morali vsi sektorji prispevati k doseganju ciljev EU o zmanjšanju toplogrednih plinov do leta 2030. Na podlagi te uredbe je treba v obdobju 2021–2030 količino emisij toplogrednih plinov zaradi rabe zemljišč, spremembe rabe zemljišč in gozdarstva izravnati z odvzemanjem vsaj enake količine CO₂ iz ozračja.

J. Finančni instrumenti

Od leta 1992 je program LIFE finančni instrument EU za okolje. Ohranitev narave in biotska raznovrstnost sta bila vključena v podprograme za štiri že zaključene faze. Peta faza tega programa (ki se je začela z Uredbo (EU) št. 1293/2013 in zajema obdobje



2014–2020) vključuje dva podprograma, o podnebnju in okolju. Za področje narave in biotske raznovrstnosti, ki sodita v podprogram o okolju, je na voljo proračun v višini 1155 milijonov EUR, V okviru kmetijskih in ribiških politik, kohezijskih in strukturnih skladov in večletnih raziskovalnih programov so bile sprejete še druge možnosti financiranja v podporo biotski raznovrstnosti.

K. Evropski zeleni dogovor

Komisija je 11. decembra 2019 predstavila [evropski zeleni dogovor](#), ambiciozen sveženj predvidenih ukrepov, ki naj bi EU omogočili, da do leta 2050 postane ogljično nevtralna. Evropski zeleni dogovor zagotavlja [akcijski načrt](#) za preoblikovanje EU v trajnostno in konkurenčno gospodarstvo. Med predlaganimi ukrepi sta [strategija EU za biotsko raznovrstnost do leta 2030](#) (objavljena 20. maja 2020) z ukrepi za obravnavo glavnih dejavnikom, ki povzročajo izgubo biotske raznovrstnosti, ter nova gozdarska strategija EU z ukrepi za podporo vrednostnim verigam, ki ne povzročajo krčenja gozdov. V novi strategiji za biotsko raznovrstnost do leta 2030 se obravnava pet glavnih vzrokov za izgubo biotske raznovrstnosti (spremembe rabe zemljišč in morja, čezmerno izkoriščanje, podnebne spremembe, onesnaževanje in invazivne tujerodne vrste), določa okrepljen okvir upravljanja za zapolnitev preostalih vrzeli, zagotavlja celovito izvajanje zakonodaje EU in združuje vsa obstoječa prizadevanja.

VLOGA EVROPSKEGA PARLAMENTA

Parlament kot sozakonodajalec že dolgo podpira politike EU o zaščiti biotske raznovrstnosti in podnebnih spremembah. Septembra 2010 je sprejel [resolucijo o izvajanju zakonodaje s področja ohranjanja biotske raznovrstnosti](#) z vidika cilja po letu 2010. Izrazil je globoko zaskrbljenost, ker se v mednarodnem političnem programu ne kaže zavedanje o nujnosti preprečevanja izgube biotske raznovrstnosti, ter je pozval k boljšemu upravljanju biotske raznovrstnosti v notranjih in zunanjih odnosih.

Parlament je novembra 2016 sprejel [resolucijo v odgovor na akcijski načrt o nezakoniti trgovini s prostoživečimi vrstami](#), katerega cilj je zaježiti organizirani in uničujoč kriminal, ki ogroža biotsko raznovrstnost, saj je veliko vrst zaradi tega tik pred izumrtjem. Akcijski načrt določa naslednje tri prednostne naloge: preprečevanje, izvrševanje in sodelovanje. V njem je bil poudarjen pomen globalnega sodelovanja med izvornimi, tranzitnimi in namembnimi državami. Parlament je [oktobra 2016](#) in [oktobra 2017](#) sprejel resoluciji, s katerima je nasprotoval odobritvi gensko spremenjenih organizmov (koruze, soje itd.) s strani Komisije in se zavzemal za lažjo prepoved gojenja teh organizmov v državah članicah v skladu s cilji zaščite biotske raznovrstnosti, narave in tal.

V resoluciji z dne 14. oktobra 2018 z naslovom [Na poti k novemu mednarodnemu podnebnemu sporazumu v Parizu](#) je Parlament opozoril na dejstvo, da podnebne spremembe pospešujejo izgubo biotske raznovrstnosti, pozval k sporazumu, ki bo celovito zajel vse sektorje, in poudaril, da ima uporaba zemljišč velik potencial za stroškovno učinkovito blaženje podnebnih sprememb in povečanje odpornosti.

V [resoluciji Parlamenta z dne 16. januarja 2020 o 15. zasedanju konference pogodbenic Konvencije o biološki raznovrstnosti \(COP15\)](#) je poudarjeno, da je treba



povečati ambicije in vključenost ter izboljšati delovanje svetovnega okvira za biotsko raznovrstnost po letu 2020.

Parlament je v svoji [resoluciji z dne 8. oktobra 2020](#) o novi gozdarski strategiji EU poudaril tudi ključno vlogo strategije EU za gozdove po letu 2020 in evropskega zelenega dogovora pri doseganju ciljev Pariškega sporazuma in agende OZN za trajnostni razvoj do leta 2030.

Nazadnje je Parlament v resoluciji z dne 22. oktobra 2020 s priporočili Komisiji o [pravnem okviru EU za zaustavitev in obrnitev trenda krčenja gozdov po svetu, ki ga povzroča EU](#), poudaril, da je treba pregledati trgovinsko in naložbeno politiko, da bi učinkoviteje obravnavali svetovni izziv krčenja gozdov, z ustvarjanjem enakih konkurenčnih pogojev na svetovni ravni ter upoštevanjem povezave med trgovinskimi sporazumi in svetovno biotsko raznovrstnostjo ter gozdnimi ekosistemi.

Georgios Amanatidis
12/2020

